

ВИТРАТНО-ЦІНОВИЙ МОНІТОРИНГ - ПОТЕНЦІАЛ, ЯКИЙ ПРИСЛУЖИТЬСЯ ВСІЙ УКРАЇНІ

В аграрному секторі економіки України, з огляду на його масштабність, територіальну розосередженість виробничих і агросервісних формувань, великий вплив природніх факторів на результати діяльності, необхідно створити систему інформаційного забезпечення. Виходячи із оцінки зацікавленості в постійній інформованості серед виробників сільськогосподарської продукції та зарубіжного досвіду, в Україні прийнято рішення про створення в Міністерстві АПК України системи цінового моніторингу та ринкового аналізу, що являє собою комплекс спостережень і досліджень, які в свою чергу передбачають систему збору, аналізу і розповсюдження інформації про витрати на виробництво сільськогосподарської продукції. Створення системи витратно-цінового моніторингу дозволить виробникам, оптовикам, роздрібній торгівлі, транспортним службам, представникам суміжних галузей промисловості і споживачам приймати обґрунтовані рішення щодо тактики в бізнесі.

Економіка України на стадії переходу до ринку переживає затяжну кризу. Реформування економічних відносин, зокрема в таких важливих напрямках, як роздержавлення власності,

забезпечення економічної стабільності виробників, подолання монополізму базових галузей, створення конкурентного середовища та інші здійснюються без достатньої програмованої послідовності та рішучості. Цілком виправдано відкинуті адміністративно-командні методи управління народним господарством, але цілісного економічного механізму, адекватного ринковим умовам, не створено. Як наслідок, падіння виробництва, некерованість соціально-економічними процесами, невідлагоджена фінансово-бюджетна система та грошовий обіг, інфляційні процеси.

В аграрному секторі економіки України, з огляду на його масштабність, територіальну розосередженість виробничих і агросервісних формувань, великий вплив природних факторів на результати діяльності, необхідно мати добре налагоджену систему інформаційного забезпечення на державному, регіональному і господарському рівнях.

З переходом до ринкових відносин, розширенням самостійності господарських формувань в прийнятті рішень виробничого і маркетингового характеру, необхідності своєчасного реагування на швидкозмінювані ситуації на ринках продовольства, ресурсів і послуг вимоги щодо оперативності і комплексності забезпечення інформацією значно зростають. Проте досягнутий рівень інформатизації в сільськогосподарському виробництві не дозволяє в достатньому обсязі задовольнити ці потреби навіть при наявності великої кількості інформаційно-обчислювальних підрозділів і центрів, бібліотек, інститутів і курсів підвищення кваліфікації.

Так, в 1990 році інформаційно-обчислювальне обслуговування потреб підприємств і органів управління сільського господарства здійснювалось на державному рівні виробничим об'єднанням "Агропромсистема", "Агробудсистема", головним науково-дослідним інформаційно-обчислювальним центром Української академії аграрних наук. На обласному рівні цю роботу виконували 25 обласних інформаційно-обчислювальних центрів (спілок, комітетів) агропромислових формувань, які були створені як сегмент республіканської автоматизованої системи управління сільським господарством (РАСУ-сільгосп). Матеріальну базу цих центрів складали понад 6300 ЕОМ, із них 70 універсальних ЕОМ, 60 - міні ЕОМ, понад 2500 персональних ЕОМ. В них працювало близько 6500 чоловік.

Проте заходи з перебудови інформаційно-обчислювальних формувань для роботи в нових умовах своєчасно не були проведені, і тому ця система фактично на сьогоднішній день розпалася.

За результатами інвентаризації інформаційних підрозділів і систем Міністерства АПК України станом на 1 серпня 1996 року парк комп'ютерної техніки становив 8756 одиниць, із них на підприємствах і об'єднаннях виробничої сфери - 6847, в агросервісних формуваннях - 1322 одиниці (таблиця 1).

Крім цього, заходи щодо поліпшення технічного оснащення та інформаційно-аналітичної роботи здійснюються цілим рядом організацій і відомств. Так, за матеріалами обстеження відомчі інформаційні системи з використанням сучасної комп'ютерної техніки на державному рівні формують Українська академія аграрних наук, концерн "Укragротехсервіс", об'єднання "УкрНДСагропром", асоціація "Хліб України", Комісія з випробування і охорони сортів рослин і ін.

За проектом міжнародної технічної допомоги USDA формуються системи збору і розповсюдження ринкової інформації на базі модемного зв'язку в Львівській і Одеській областях, за проектом ЄС

Таблиця 1.

Наявність технічних засобів інформації в системі МінАПК України (станом на 1.07.96 р.)

Види технічних засобів інформатизації	Всього	в т.ч. по рівнях управління			
		апарат МінАПК	обласні і районні управління	агросервісні формування, підвідомчі МінАПК	підприємства і об'єднання сільського господарства
Локальні комп'ютерні мережі	36	1	5	6	24
Комп'ютерна техніка	8756	76	511	1322	6847
Факси	636	6	74	76	480
Ксерокси	513	10	85	98	320
Друкарське обладнання	70	2	18	9	41

"TACIS" - в Донецькій і Дніпропетровській областях, аналогічна система створюється в Миколаївській області.

Проте реалізація цих та інших програм здійснюється безсистемно, з елементами дублювання і нерационального використання коштів і не спрямована на створення цілісної системи МінАПК України.

Основним джерелом економічної інформації на сьогодні залишаються форми бухгалтерської, статистичної і оперативної звітності. Однак внаслідок проведеної в останні роки кампанії по скороченню обсягів обов'язкової статистичної звітності підприємств і організацій інформативність звітності суттєво зменшилась, а періодичність її подання збільшилась.

В той же час динамізм процесів перебудови вимагає одержання оперативної інформації перш за все ринкового і науково-технічного характеру: про обсяги збуту, постачання, рівні цін, нові технології, прогнози умов виробництва і збуту тощо.

Так, опитування потреб керівників і спеціалістів сільськогосподарського виробництва, проведене Академією аграрних наук України в процесі створення експериментальних інформаційно-консультаційних і впроваджувальних центрів в Вінницькій, Полтавській, Житомирській, Тернопільській і Львівській областях (всього 424 опитуваних), виявили такі оцінки зацікавленості в постійному одержанні різних видів інформації (таблиця 2).

Таким чином, на сьогодні в аграрному секторі України функціонують лише окремі елементи інфраструктури інформаційної системи, які не спроможні задовольнити швидкозростаючі потреби виробничих і сервісних формувань, науково-освітніх установ, управлінських структур і населення сільських місцевостей в інформації виробничого призначення.

Впровадження вільного ціноутворення поставило товаровиробників і агентів ринку перед необхідністю володіння систематизованою інформацією про кон'юнктуру ринку, зокрема рух цін. Вдосконалити джерела такої інформації і отримувати оперативний аналіз дозволяє запровадження системи цінового моніторингу.

Системи ринкової інформації існують в більшості країн світу і давно вже виправдали надії, що на них поклалися при створенні. Ці системи працюють з метою надання оперативної інформації всім зацікавленим споживачам. Стан продовольчих ринків, матеріально-технічних ресурсів, послуги в сільській місцевості, оптові і роздрібні ціни та обсяги продажу в різних регіонах - це лише частка інформації, яку можуть надати подібні системи.

Наприклад, США мають великий досвід по створенню і роботі з такими системами. Міністерство сільського господарства США (USDA) має Службу ринкових новин (MNS), яка водночас є відділенням Служби аграрного маркетингу (AMS) Міністерства сільського господарства і спеціалізується на інформації з сільськогосподарського маркетингу. Служба ринкових новин відповідає за випуск звітів, в які входить інформація про ціни, оцінка ситуації попиту і пропозиції, загальний стан ринку по всіх видах товарів, прогнози на перспективу.

Для ефективного висвітлення торгівлі товарами офіси ринкових новин розташовані на всій території США. Інформація отримується федеральним та штатними збирачами інформації стосовно цін та обсягів виробництва основних видів сільськогосподарської продукції. Державні збирачі інформації підпорядковуються та контролюються федеральними службовцями.

Точна, оперативна інформація надається всім бажаним у вигляді ринкових звітів про ціни, обсяги наявних товарів, просування товарів від виробника до оптовиків, а також іншої ринкової інформації. Така інформація дозволяє виробникам, оптовикам, роздрібній торгівлі, транспортним

Таблиця 2.

Оцінка зацікавленості в постійній інформованості серед керівників та спеціалістів АПВ. (%)

Види інформації	Категорії працівників				По всіх категоріях працівників
	Керівники і спеціалісти управлінь сільськогосподарства	Керівники КСП	Головні спеціалісти КСП	Керівники і спеціалісти інших формувань АПК	
Закони та постанови державних органів	50.0	56.2	12.0	74.0	33.0
Агрометеорологічні прогнози	62.8	53.9	58.7	50.0	57.5

Прогнози стану посівів	45.5	54.6	80.3	75.2	68.6
Нові сорти та гібриди	63.4	72.0	62.1	24.3	61.7
Технології в рослинництві	86.2	80.0	76.3	77.2	78.7
Технології в тваринництві	52.3	80.0	27.0	8.0	27.5
Цінова інформація, збут продукції	78.2	79.1	52.0	73.0	60.2
Придбання матеріальних цінностей	64.1	71.9	52.0	73.0	60.2
Всього опитаних, чол.	62	102	227	33	424

службам, представникам суміжних галузей промисловості і споживачам приймати обґрунтовані рішення щодо тактики в бізнесі.

Нашою державою в даному напрямку зроблено рішучий крок для упорядкування і удосконалення цінової інформації, створення системи оцінки вільного ринку і системи ринкової інформації в Україні, прийнята спільна угода між Міністерством АПК України та Міністерством сільського господарства США, якою передбачається створення системи цінового моніторингу та ринкового аналізу.

З цього приводу в наказі Міністерства АПК "Про створення в Міністерстві АПК України системи цінового моніторингу та ринкового аналізу" N170 від 4 червня 1996 року зокрема передбачається:

- здійснення протягом 1996 - 1997 рр. пілотних проектів створення служб цінового моніторингу та ринкового аналізу в управліннях сільського господарства та продовольства Львівської, Одеської, Луганської, Сумської, Вінницької обласних держадміністрацій та служб цінового моніторингу у п'яти управліннях сільського господарства районних адміністрацій кожної з цих областей ;

- виконання поточних питань організаційного періоду до створення служб цінового моніторингу та ринкового аналізу в апараті Міністерства АПК покласти на управління цін та стандартизації Головного управління фінансового та цінового регулювання і управління економічного аналізу та методології прогнозування Головного управління економіки:

- закріплення за Міністерством АПК і його органами на місцях виключного права власності та розпорядження ринковою інформацією.

Створення такого механізму систематичного збору, обробки, зберігання та поширення інформації про рівень внутрішніх і світових цін, тенденції розвитку товарних ринків, аналізу існуючої ситуації разом з короткотерміновими прогнозами є необхідною передумовою сприяння розвитку вітчизняного агробізнесу.

Єдина державна система, яка створюється і від імені якої Міністерство АПК України виступить розпорядником, стане гарантом загальної доступності найнеобхіднішої кон'юктурної інформації через засоби масової інформації.

Державна система цінового моніторингу буде також сприяти розвитку сільськогосподарських систем і консультативних послуг торгових домів, бірж, брокерських контор і таке інше.

Таким чином, моніторинг витрат в Україні являє собою комплекс спостережень і досліджень, які передбачають систему збору, аналізу і розповсюдження інформації про витрати на виробництво сільськогосподарської продукції.

Схемою функціонування системи моніторингу витрат передбачено проведення подвійного зв'язку. Оброблена інформація подається на розгляд спеціалістам обласного рівня з метою доведення її до спеціалістів районної ланки, а також безпосередньо на місце для ознайомлення і прийняття оперативних рішень.

Згідно з схемою збору, розмноження і розповсюдження ринкової інформації передбачається діяльність таких служб:

- служби цінового моніторингу;
- служби електронних комунікацій;
- прогнозно-аналітичних центрів;
- інформаційних центрів.

Служба цінового моніторингу з метою дотримання принципів незалежності, об'єктивності і конфіденційності повинна бути державною, і, враховуючи досвід такої служби в інших країнах, функціонувати як структура Міністерства АПК.

Підрозділи служби організуються на районному, обласному і державному рівнях і відслідковують стан ринків по групах (секторах) сільськогосподарської продукції, виходячи з особливостей продовольчого забезпечення регіону.

Основними принципами функціонування системи моніторингу витрат на виробництво сільськогосподарської продукції є достовірність зібраної інформації, доступність її, що забезпечується шляхом оперативного розповсюдження даних у засобах масової інформації.

Налагодження такої системи буде надавати більш широкі можливості вигідної торгівлі сільськогосподарською продукцією на місцевих, регіональних, національному чи міжнародному ринках в залежності від кон'юнктури і тим самим стимулювати діяльність, зміцнювати позиції виробників сільськогосподарської продукції. Вони можуть одержувати більшу долю від ція кінцевого споживача, скорочувати міжрегіональні ножиці між цінами внаслідок стимулювання зустрічних товаровиробників, регулювати пропозицію у відповідності з попитом, впливати на збільшення обсягів зовнішньої торгівлі. -

Наявність достовірної і оперативної ринкової інформації дозволить органам державного управління приймати більш виважені рішення щодо формування соціального замовлення сільському господарству з боку держави, підтримці окремих регіонів і видів виробництва сільськогосподарської продукції, встановленню паритету ція на сільськогосподарську і промислову продукцію.

Бондар Віталій Васильович – асистент кафедри менеджменту організацій Державної агроекологічної академії України